

Jan Peter Houtman: Zullen we het beleven?

Dat moeten meer mensen hebben: een Eureka-gevoel. De combinatie onderwijs met kunst en cultuur. Ja, dat is het! Dat is dé manier om mensen en kinderen (dat onderscheid maakt mijn dochter van zes altijd) betrokken te krijgen bij hetgeen ze zich voorgenomen hebben dan wel geacht worden te leren.

Ik dacht ook: dit is een ideale mogelijkheid om het onderwerp van ons vorige themanummer, taakgericht taalonderwijs, van een vruchtbaarder bodem te voorzien. En dat is hard nodig, want met idealen over beter onderwijs is het net zo gesteld als met een groot deel van de onderwijsdoelen zelf: Hoe krijg je ze voor het voetlicht, hoe krijg je de ander enthousiast, hoe maak je luchtkastelen concreet? Normaal doe je dat met methoden, maar methoden verhouden zich niet goed met het flexibele werken van taakgericht onderwijs. Methodes zijn op zich producten, terwijl het nu net om het proces gaat.

Hoewel we trots zijn op dat vorige themanummer, is het misschien toch teveel gericht op de goede verstaander. De verstaander, die luistert naar de noodkreet die elke eigenwijze peuter nog van nature heeft: zelf doen! Naast positieve reacties hoorden we toch ook de bekende menselijke conservatieve uitlating: *niks nieuws onder de zon*. Deze mensen hebben we dan niet bereikt, en de meerderheid is meestal conservatief.

Ook zo'n 'nieuw' thema als Cultuur en School, zoals een notitie van Netelenbos en Nuis heet, gaat van een ideaal, een goed idee, meteen de gevarenzone in. Zo zegt Rita Kohnstam, zowel lid van de Onderwijsraad als van de Raad van Cultuur, het volgende: *'De indruk van de raden is dat er heel veel gebeurt maar dat het ontbreekt aan een centrale regie. Wij*

zijn toch wel van mening dat bepaalde aspecten opgenomen moeten worden in kerndoelen en eindtermen. Dat zal de scholen in staat stellen beter te formuleren wat zij van de culturele instellingen verwachten.

Wij vinden dat de scholen centraal moeten staan en dat het niet vrijblijvend alle kanten uit moet waaien. Het moet wel gaan om het gestructureerd bereiken van bepaalde doelen.' (Cultuur & School Bulletin, juni 1998, p. 6)

Voor het probleem van tijdgebrek moet volgens haar een lijst verzonnen worden. Zo zou er goed gemakkelijker ingebed kunnen worden in het bestaande lesprogramma. Voor kunstzinnige vorming is dat moeilijker.

Bovendien kun je onderscheid kunnen maken tussen de cognitieve kant en de actieve kant van kunst. De actieve deelname aan kunst en cultuur kun je dan in de verlengde schooldag stoppen.

En dan de slotopmerking van Kohnstam: *Cultuur is er niet voor de lol.*

Met deze laatste opmerking komt de aap pas echt uit de mouw. Als het aan de adviesraden ligt, worden de ontwikkelingen op het gebied van CKV meteen in de kiem gesmoord. Het kenmerkt mijns inziens het beleid van de overheid van de afgelopen jaren. Aan de ene kant vindt men het van wezenlijk belang dat het bestuur wordt gedecentraliseerd – dat scholen meer autonomie krijgen bijvoorbeeld – zodat regels en initiatieven beter aansluiten op de mensen die het betreft. Aan de andere kant is men zo bang voor controleverlies en chaos, dat weer allerlei randvoorwaarden gesteld worden. Zo van: ja, je mag wel buiten spelen, als je maar binnen blijft. Buiten spelen doe je niet voor de lol, want daar leer je niets van.

Met zulke uitspraken als van Rita kan ik me de angst wel voorstellen van mensen die werkzaam zijn op het gebied van kunstzinnige vorming. Zij maken zich zorgen over het belang van creativiteit die op zichzelf staat. De angst bestaat dat creatieve uitingen in dienst van onderwijsdoelstellingen komen te staan en daardoor beperkt worden.

Neem bijvoorbeeld het project 'Alle geluk van de wereld' op het Noordrandcollege, of kijk naar wat er op de Jonkerboschool zoal gebeurt (beide staan in dit nummer in de

schijnwerpers). Zouden zij van kerndoelen of zelfs eindtermen zijn uitgegaan, dan hadden ze het kunnen schudden. Dat kun je goed zien aan wat er waarschijnlijk alsnog gaat gebeuren. Zo'n project als 'Alle geluk van de wereld' is nu een *successstory* en natuurlijk zijn er dan mensen die dit overdraagbaar willen maken voor de rest van Nederland. Conservatieve mensen en instellingen zien ineens het succes, het geld en de roem. Onderwijsdeskundigen gaan aan de slag om tot een soort methode te komen. Wil je ook zoiets leuks op je school doen en je wilt dat er nog wordt geleerd ook, dan volg je stap één tot en met veertig, in tien modules van vier weken, buiten schooltijd, etcetera. Goedgekeurd door de minister van onderwijs, cultuur en wetenschap.

'Alle geluk van de wereld' was er voor de kinderen. Het blijft raar, maar velen in het onderwijs, en vooral in de wat hogere functies, vergeten dit uitgangspunt wel eens. Het succes van dit initiatief is juist te danken aan het ontbreken van een vooropgezet plan. Het is te danken aan mensen die durf hebben en het inzicht in wat belangrijk is voor de ontwikkeling van kinderen. De durf om, bij wijze van spreken, elke dag te denken: hoe nu verder? De durf om het project organisch te laten verlopen.

Wat opviel tijdens het samenstellen van dit nummer, was dat we, nog meer dan anders, mensen tegenkwamen die het stuk voor stuk druk hadden en daardoor eigenlijk geen tijd hadden voor ons. Vaak waren het doeners voor wie het beschrijven van wat ze deden moeilijk was. 'Kunt u geen interview afnemen?' was vaak de vraag. Terwijl toch juist de beschrijving van hun ervaringen hen kan wapenen tegen scepsis van de omgeving.

Bevlogen mensen worden niet blij van opmerkingen als die van Kohnstam. Maar ze hebben toch hun conservatieve collegae nodig voor enige nuchterheid, voor enig realisme. Niet alles kan, inderdaad. Niet alles wat je verzint is meteen kwalitatief goed. En, alleen maar leuk gaat ook vervelen. Een docent beschreef mij eens hoe vreselijk het zou zijn voor een puber om alleen maar docenten te hebben die leuk en democratisch lesgeven en inspringen op hun leefwereld. Waar moet je je dan nog tegen afzetten?

Idealen om onderwijs te verbeteren kunnen alleen verwezenlijkt worden met beide voeten op de grond. In dit themanummer is er gerichte aandacht voor het gevaar van doorslaand idealisme. Ook geslaagde projecten en initiatieven – mislukkingen zijn we toevallig niet tegengekomen – kennen momenten en periodes van dreigende mislukking. Ze begeven zich vaak op onbekend terrein, waar sommige keuzes cruciaal kunnen zijn, maar zonder handleiding gemaakt moeten worden.

Daarom is in dit themanummer in de bijdragen gestreefd naar een genuanceerde weergave. Dit om het effect tegen te gaan dat we van verjaardagsfeestjes kennen. Daar hoor je de succesverhalen en lijkt het alsof je de enige bent die door het leven ploetert. Het is leuk om over resultaten, winsten en unieke persoonlijkheden te horen, maar interessanter is de weg er naar toe, hoe iemand door schade en schande wijzer is geworden.

Het artikel 'Alle geluk van de wereld' laat duidelijk zien dat een welhaast onmenselijke inzet, een behoorlijk stevige persoonlijkheid en een dosis gekte nodig zijn om er daadwerkelijk iets van te maken. Niet echt weggelegd voor de meeste van ons, die naast hun onderwijsbestaan wel eens wat anders doen dan de wereld verbeteren. Ook uit andere artikelen, zoals die van Holmer over het leren vertellen door kinderen en het artikel van Giesbers over het kunstproject op basisschool De Brink wordt dit duidelijk.

Daarnaast proberen alle artikelen een houvast te bieden voor het gebruik van kunst binnen taalonderwijs, zowel in het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs, met autochtone en allochtone leerlingen.

Als we bij (de gevaren van) deze mooie ontwikkelingen regelmatig stil blijven staan, dan denk ik dat we het zullen beleven. Dan zullen we onderwijsinstellingen steeds meer beleven als plaatsen waar mensen er in slagen de individuele ontwikkeling van jonge mensen volledig tot zijn recht te laten komen. Waar deze gestuurd wordt zonder te beperken en waar de eindverantwoordelijkheid zoveel mogelijk bij de jeugd zelf wordt gelegd.

Alleen zo kan ook de (creatieve) taalontwikkeling, als wezenlijke uitingsvorm in onze maatschappij, tot haar recht komen.